

niu w 1367 r. Uniwersytetu w Pięciokościolach Autor nawiązuje do dziejów starszej o 3 lata Wszechnicy w Krakowie, w związku z czym sięga do *Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis* i szeregu prac polskich historyków: J. Dąbrowskiego, K. Grzybowskiego, Z. Kaczmarczyka, Z. Kozłowskiej-Budkowej, K. Lepszego, K. Pieradzkiej, I. Zarebskiego, a zwłaszcza A. Vetulaniego. Badania z historii stosunków między państwem a Kościołem reprezentuje rozprawa o znaczeniu wydanej w Konstancji bulli papieża Marcina V dla rozwoju prawa patronatu na Węgrzech (s. 77 - 110). Historii prawa miejskiego dotyczą prace o prawie miasta Kolozsvár za panowania Macieja Korwina (s. 111 - 140) oraz o urzędnikach tego miasta (s. 263 - 289). Natomiast ze studiów poświęconych historii Siedmiogrodu znajdujemy w zbiorze rozprawę o rozwoju tamtejszego prawa i jego kodyfikacji w XVII stuleciu (s. 141 - 171).

Szereg prac traktuje o działalności węgierskich prawników i polityków czasów oświecenia i okresu reform, a to o walce Adama Kollára „contra Status et Ordines” za Marii Teresy (s. 173 - 208), podręczniku *Jurisprudentia practica* profesora akademii prawniczej w Eger Stefana Huszty (s. 209 - 228), aktywności politycznej i naukowej związanego z ruchem jakobińskim postępowego prawnika Józefa Hajnóczy (s. 229 - 244) i o zapomnianym profesorze nauki administracji w Peszcie Józefie Reviczky (s. 245 - 262). W dalszych zaś jest mowa o antyfeudalnych koncepcjach Stefana Széchenyi (s. 291 - 305), poglądach na państwo burżuazyjne Franciszka Deáka (s. 307 - 359), polityce kościelnej tego samego męża stanu (s. 385 - 445), oraz o działalności Józefa Eötvösa jako ministra i prawodawcy (s. 447 - 492).

Znalazło się wreszcie w zbiorze miejsce na zamieszczenie pełnego tekstu rozprawy Autora o karnoprawnej ochronie praw człowieka i obywatela na Węgrzech w okresie reform (s. 361 - 382), przedstawionej jako referat na międzynarodowej konferencji w Krakowie w październiku 1973 r., która u nas (z braku papieru) mogła ukazać się niestety tylko w streszczeniu pt. *Bestrungen zur Sicherung und zum strafrechtlichen Schutz der Menschen- und Bürgerrechte in Ungarn im Reformzeitalter* (*Études d'histoire du droit pénal*, Warszawa—Kraków 1976, s. 57 - 62).

Zamieszczone w omawianej książce prace przedrukowane zostały w zasadzie w ich dotychczasowym brzmieniu, ale do niektórych z nich wprowadził Autor pewne uzupełnienia uwzględniające najnowszy stan badań. W małym tylko stopniu zaprezentowana została w zbiorze ważna dziedzina zainteresowań prof. Csizmadii, jaką stanowi historia administracji, co do której odesłano czytelnika do jego osobnej syntezy pt. *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszertől* (*Rozwój administracji publicznej na Węgrzech od 18 w. do wprowadzenia systemu rad*, Budapeszt 1976). Wszystkie prace opublikowane zostały w oryginalnej wersji węgierskiej, a na końcu tomu dodano zwięzłe streszczenie w języku rosyjskim, francuskim i niemieckim (s. 495 - 504).

L.P.

Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexicon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland, hrsg. von O. Brunner, W. Conze, R. Koselleck, Bd. 4 Mi-Pre, Clett-Cotta Verlag, Stuttgart 1978, ss. XII, 927.

Trudności redakcyjne spowodowały, że po dwu pierwszych tomach obejmujących litery od A do G (zob. CPH, XXXI, 2, s. 257) ukazuje się tom czwarty. Obejmuje on dziewiętnaście następujących podstawowych haseł-pojęć: militarizm (ss. 48), stan średni (45), nowoczesność, modernizacja (40), monarchia (82), natura (30), prawo natury (70), neutralność (56), nihilizm (42), publiczny, publiczność (56),

opozycja (50), organ, ciało polityczne, organizacja (104), pedagogika (26), parlament, parlamentaryzm, rządy parlamentarne (28), partia (59), partykularyzm (32), pacyfizm (22), polityka (86), policja (24) oraz prasa (29). Podobnie jak i poprzednio każdy artykuł ujęty został w sposób dynamiczny, tzn. ukazuje o ile zachodzi po temu potrzeba, antyczne, grecko-rzymskie antecedencje danego pojęcia, proces jego zakorzeniania się w niemiecczyźnie, wreszcie dalszą jego ewolucję semantyczną na tym ostatnim gruncie aż po próg XX w. Krótkie z reguły wstępne wywody filologiczne uzupełnia znacznie obszerniejszy wywód semantyczno-historyczny. Wyszedł spod pióra różnych specjalistów hasłom komitet redakcyjny stara się nadać możliwie jednorodną postać. Nie zawsze jednak się to udaje, chyba że samo dzieło traktować jako odzwierciedlenie współczesnego stanu świadomości niemieckiej, w której ciągle jeszcze monarchia zajmowałaby trzy razy więcej miejsca niż parlamentaryzm.

S.R.

Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych. Rzym—Warszawa, nr 1, 1976, ss. 100; nr 2, 1980, ss. 128.

Z inicjatywy ks. kardynała Stefana Wyszyńskiego została zorganizowana w 1963 r. nowa polska placówka naukowa w Rzymie — Papieski Instytut Studiów Kościelnych. W 1976 r. otworzono oddział Instytutu w Warszawie (Rakowiecka 61), pełniący funkcje informacyjne oraz udostępniania mikrofilmów watykańskich zbiorów archiwalnych. Działalność Instytutu koncentruje się na odzyskiwaniu polskich archiwaliów rozproszonych po świecie oraz na gromadzeniu mikrofilmów poloników w zbiorach watykańskich. Dzięki tym zabiegom organizacyjnym i naukowym polscy historycy uzyskują wgląd do ogromnego zasobu archiwalnego, którego eksploracja wymaga gruntownego przygotowania, a przede wszystkim długotrwałego pobytu w Rzymie.

W pierwszym numerze Biuletynu przedstawiono schemat układu materiałów w Archiwum Watykańskim, stan kwerendy Instytutu w tych zbiorach oraz wykaz zgromadzonych mikrofilmów. Do końca 1979 r. w oddziale Instytutu w Warszawie zdołano zdeponować imponującą liczbę 800 tys. klatek mikrofilmu, na których znajdują się przede wszystkim akta nuncjatury w Polsce (ok. 362 tys. klatek), a także w Wiedniu (ok. 47 tys. klatek), fragmenty archiwum Sekretariatu Stanu (17 tys. klatek), akt Kongregacji dla Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych (1600 klatek) i wielu innych zespołów z okresu do 1914 r.

Biuletyn zawiera krótkie artykuły źródłoznawcze, publikuje źródła, recenzje i sprawozdania oraz informacje o pracach Instytutu. Działalność tej nowej placówki, a szczególnie uruchomienie punktu informacyjnego w Warszawie, zasługuje na duże uznanie i stwarza nadzieję na znaczne wzbogacenie warsztatów badawczych polskich historyków.

J.W.

Repertorium bibliographicum institutorum et sodalitatum iuris historiae. Ed. R. Feenstra, Leiden 1980, E. J. Brill, wyd. 2, ss. XXXII+248.

Drugie, uzupełnione i poprawione wydanie *Repertorium* ukazało się z kilkuletnim opóźnieniem. I tym razem jest ono dziełem niestrudzonego organizatora nauki,